

Tartu rahulepingu 100. aastapäev. Tartu, 2. veebruar 2020

Henn Põlluaas, Riigikogu esimees

Head kokkutulnud!

Täna möödub 100 aastat Tartu rahulepingu sõlmimisest. Sellega pandi punkt Vabadussõjale, millega eesti rahvas näitas vankumatut tahet kaitsta oma vabadust. Meie relvade edu oli seda tähelepanuväärsem, et teistel rinnetel oli Punavägi võidukas. Venemaa oli sunnitud alustama meiega rahuläbirääkimisi.

Et Eesti riigimeestel sirget selga jätkus, näitab see, kuidas toimiti. Eesti, kes samuti rahu soovis, ootas neli päeva ja alles siis vastas, et kuue päeva pärast võiks ju kohtuda.

Asutav Kogu kinnitas, et rahu on võimalik vaid siis, kui selle juures rahva au ja riigi väärikus alandatud ei saa: „Rahu peab kindlustama Eesti rahva julgeoleku ja riikliku iseseisvuse ning vastama meie rahva nõuetele, kannatustele ja toodud ohvritele“.

Läbirääkimised algasid 1919. aasta septembris, katkesid ja jätkusid detsembris. Vene pool kasutas kõrki tooni, tahtes Eestit panna paluja rolli. Jätkuva sõjategevuse taustal kujunesid läbirääkimised raskeks.

Ants Piip meenutas: „Eriline atakk Eesti vägede kallale oli 14. detsembril, kus venelased kokaiiniga uimastades soldateid Dubrovka all kogu päev üksteise järele lahingusse saatsid. 3 päeva kestsid ägedad pealetungimised, kusjuures meie oma tulega kõik rünnakud tagasi löime ja terved surnute virnad meie traataedade ette tekkisid.“

Kõik pealetungid löödi vaenlasele suuri kaotusi tekitades tagasi. 30. detsembril need raugesid. Punaarmee rügementidest oli järel vaid riismed, mistõttu ei olnud neil võimalik pealetungi jätkata ega isegi valveteenistust pidada.

Läbirääkimised algasid uuesti ja varsti kuuluti välja vaherahu. Eesti jõudis Jaan Poska juhtimisel enda huvidele vastava tulemuseni ning 2. veebruaril allkirjastati Tartu rahuleping. Venemaa tunnustas igaveseks ajaks Eesti iseseisvust ja puutumatus, määrati ära piir Eesti ja Venemaa vahel ning Venemaa kohustus maksma Eestile sõjakontributsiooni.

Rahutingimused olid Eestile soodsamad kui meie naaberriikidele. Varsti tunnustasid Eesti omariiklust ka teised riigid.

Venemaa väide, et Tartu rahuleping on vaid ajalooline dokument, ei pea paika. Nii 1932. aasta Eesti ja Nõukogude Liidu vaheline mittekallaletungi leping kui 1939. aasta baaside leping viitavad otseselt Tartu rahulepingule. Mingit kehtivusaega ega sellest taganemist rahuleppes sätestatud ei ole.

12. jaanuaril 1991 sõlmitud Vene NFSV ja Eesti riikidevaheliste suhete lepingus tunnustati kõiki Eesti riigi järjepidevust kinnitavaid juriidilisi fakte, mis tähendab, et ka Tartu rahulepingut.

24. augustil tunnustas president Jeltsin Eesti Vabariiki "ühenduses" ülemnõukogu 20. augusti otsusega Eesti riiklikust iseseisvusest, milles kinnitati, et Eesti Vabariigi järjepidevus ei ole katkenud.

Nõukogude Liit tunnustas Eesti iseseisvust 6. septembril, märkides, et võtab arvesse ajaloolist ja poliitilist olukorda enne Eesti ühinemist NSV Liiduga.

Järelkult tunnistasid Tartu rahulepingu kehtivust ja meie riiklikku järjepidevust nii bolševistlik Venemaa, Vene NFSV, kui ka Nõukogude Liit. Kuna Venemaa kuulutas end Nõukogude Liidu õigusjärglaseks, siis rahvusvaheline õigus ütleb, et Tartu rahu on kehtiv ka nüüd, 21. sajandil.

Eesti taasiseseisvus 1991. aastal. Kõik riigid taastunnustasid Eestit kõigis tema tunnustes, kaasa arvatud Tartu rahu piir. Venemaa on rahvusvahelist õigust rikkudes annekteerinud Narva jõe taguse ja Petserimaa ning keeldub tunnustamast Tartu rahu kehtivust. Loomulikult on see nende huvides.

Ma ei saa aga kuidagi leppida teatud ringkondade sooviga anda vabatahtlikult ja tasuta ära meile kuuluvad alad koos rikkalike maavaradega.

Eesti ei vaja uut, Tartu rahulepingut tühistavat piirilepingut! See ei ole meie huvides! Me peame käituma sama sirgelt, nagu tegid seda Asutav Kogu ja meie rahuläbirääkijad sada aastat tagasi. Me ootasime taasiseseisvumist pool sajandit, võime oodata veelgi.

Tartu rahuleping on järjepidevuse sümbol, mis seob meie mineviku tulevikuga. Müts maha kõigi ees, kes võitlesid vapralt meie vabaduse eest nii Vabadussõja rinnetel kui läbirääkimiste laua taga.

Võtkem neist eeskujuga, sest ka täna peavad meil olema needsamad aated ja veendumus. Kõik mis me teeme, peab olema tehtud isamaa hüvanguks.

Elagu Eesti!